

Ćwiczenie 20

Korozja kontaktowa – depolaryzacja wodorowa.

Wstęp:

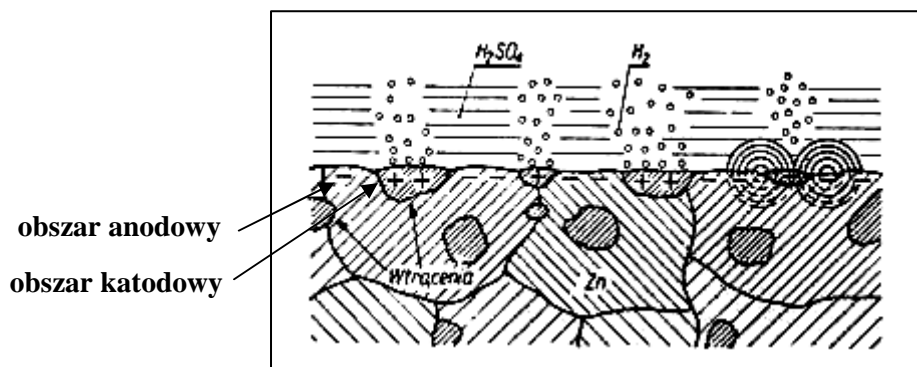
Korozja to niszczenie materiałów w wyniku reakcji chemicznej lub elektrochemicznej z otaczającym środowiskiem. Podczas *korozji elektrochemicznej* metali w roztworach kwaśnych anodowemu rozwarzaniu metalu M:

towarzyszy wydzielanie gazowego wodoru czyli tzw. depolaryzacja wodorowa:

W wyniku tych procesów następuje przepływ ładunków elektrycznych (jonów w reakcji (1) oraz elektronów w reakcji (2)) przez granicę faz: metal-środowisko korozyjne (rys.1). Prowadzi to do wytworzenia się różnicy potencjałów elektrycznych pomiędzy metalem a elektrolitem, która nosi nazwę *potencjału elektrody E*. Zmiana potencjału elektrody prowadzi do przyspieszenia lub zwolnienia przepływu ładunków przez granicę faz, a tym samym do zmiany szybkości reakcji elektrodowej.

Rys.1. Schemat mikroogniwa na powierzchni metalu korodującego z depolaryzacją wodorową.

Szybkość reakcji elektrodowej można wyrazić jako natężenie prądu I [A] płynącego przez elektrodę (metal). Szybkość reakcji utleniania (1) określa się jako prąd anodowy, natomiast szybkość reakcji redukcji (2) jako prąd katodowy. W celu porównania szybkości procesów elektrodowych zachodzących na różnych powierzchniach stosuje się wielkość zwaną gęstością prądu i [A/m²] czyli wartość natężenia prądu na jednostkę powierzchni elektrody. Zależność szybkości reakcji elektrodowej od potencjału przedstawia się graficznie w postaci tzw. krzywych polaryzacyjnych.

Procesy anodowe i katodowe prowadzą do zmiany masy substratów w jednostce czasu. Zależność pomiędzy szybkością reakcji elektrodowej a zmianą masy (przyrost lub ubytek masy) reagenta określa prawo Faraday'a:

$$\Delta m = k \cdot I \cdot t \quad (3)$$

gdzie: Δm – zmiana masy reagenta [g];

k – równoważnik elektrochemiczny reagenta¹;

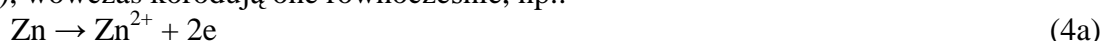
---

¹ $k = \frac{M}{z \cdot F}$, gdzie: M – masa molowa reagenta; z – elektronowość elementarnej reakcji elektrodowej; F – stała Faradaya (96 500 C)

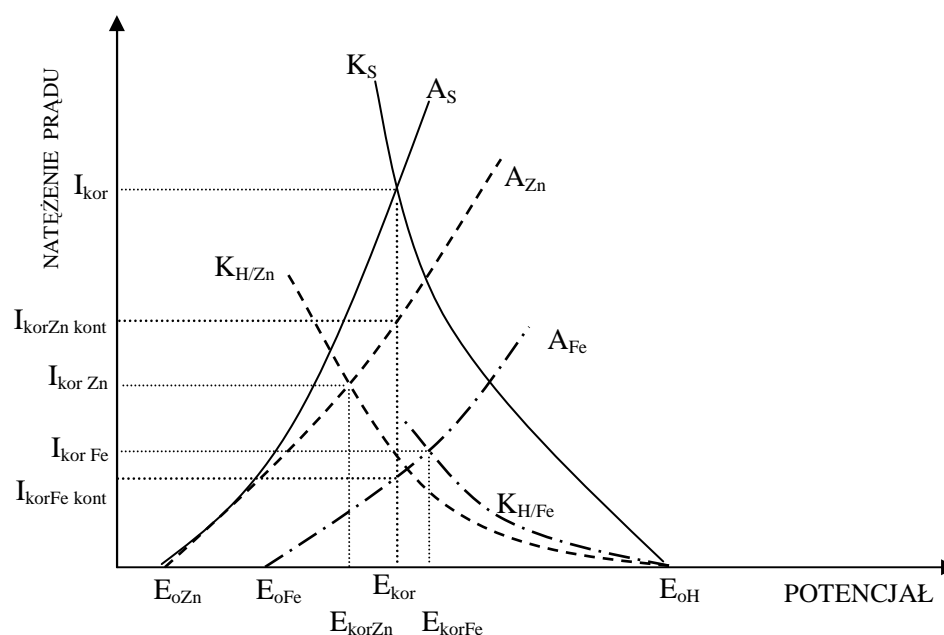
I – natężenie prądu [A];
 t – czas [s]

Szczególnym przypadkiem korozji elektrochemicznej jest *korozja kontaktowa*. Zachodzi ona wówczas, gdy przynajmniej dwa różne metale lub metal i elektronowy przewodnik niemetaliczny (np.: grafit, magnetyt) stykają się ze sobą, pozostając równocześnie w kontakcie z elektrolitem. Tworzy się wówczas ogniwo galwaniczne, w którym jeden z metali jest anodą, a drugi – katodą. Tego rodzaju kontakt zwykle przyspiesza korozję metalu stanowiącego anodę, natomiast szybkość korozji metalu tworzącego katodę zazwyczaj maleje. Należy podkreślić, że czynnikiem decydującym o szybkości korozji jest szybkość reakcji katodowej. Metale, na których powierzchni szybkość reakcji katodowej jest duża, prowadzą do silnego wzrostu szybkości rozpuszczania metalu stanowiącego anodę.

W przypadku, gdy kontaktujące się metale są mniej szlachetne od wodoru (cynk i żelazo), wówczas korodują one równocześnie, np.:

Suma ilości przekorodowanych metali musi być stechiometrycznie równa ilości wodoru wydzielonego w reakcji (2), zatem suma prądów anodowych jest równa sumie prądów katodowych. Udział procesów elektrodowych w omawianym układzie kontaktowym nie jest jednakowy – proces anodowy biegnie szybciej na metalu o niższym potencjale elektrochemicznym (Zn), natomiast proces katodowy na metalu szlachetniejszym (Fe). Zależności te obrazują krzywe polaryzacyjne przedstawione na rys.2.

Rys.2. Przebieg krzywych polaryzacyjnych w warunkach korozji z depolaryzacją wodorową.

E_o – potencjały równowagowe
 A_{Zn} , A_{Fe} , A_S – anodowe krzywe polaryzacyjne
 $K_{H/Zn}$, $K_{H/Fe}$, K_S – katodowe krzywe polaryzacyjne

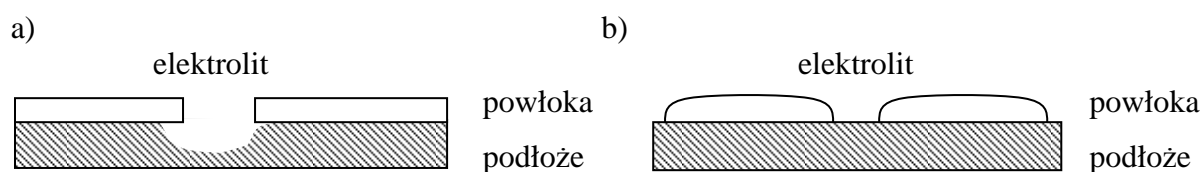
Krzywe polaryzacyjne A_{Zn} i A_{Fe} opisują zależność szybkości reakcji anodowych (4a) i (4b) od potencjału elektrody (szybkość reakcji wzrasta w miarę wzrostu potencjału). Krzywe polaryzacyjne $K_{H/Zn}$ i $K_{H/Fe}$ opisują zależność szybkości wydzielania wodoru (reakcja (2)) na cynku i żelazie od potencjału (szybkość reakcji wzrasta w miarę spadku potencjału). Różnice w przebiegu krzywych są związane z rodzajem metalu, stanem powierzchni itp. W przypadku metali korodujących **niezależnie od siebie** (bez kontaktu) szybkość reakcji anodowej jest równa szybkości reakcji katodowej, stąd punkty przecięcia się krzywych polaryzacyjnych: A_{Zn} i $K_{H/Zn}$ oraz A_{Fe} i $K_{H/Fe}$ wyznaczają potencjały korozyjne oraz szybkości korozji cynku i żelaza, odpowiednio: I_{korZn} i E_{korZn} oraz I_{korFe} i E_{korFe} .

W najprostszym przypadku podczas **korozji kontaktowej** prądy anodowe i katodowe sumują się (sumowanie krzywych polaryzacyjnych: A_{Zn} i A_{Fe} oraz $K_{H/Zn}$ i $K_{H/Fe}$). Punkt przecięcia sumarycznych krzywych polaryzacyjnych (A_S i K_S) wyznacza potencjał korozyjny (E_{kont}) oraz sumaryczny prąd korozyjny (I_{kont}) w układzie kontaktowym. W wyniku zetknięcia się żelaza i cynku ustala się potencjał korozyjny (E_{kont}) różny od potencjałów korozyjnych nie kontaktujących się metali (E_{korZn} i E_{korFe}). W konsekwencji następuje zmiana szybkości korozji – prąd korozyjny żelaza maleje ($I_{kont Fe}$), natomiast szybkość korozji cynku wzrasta (I_{kontZn}).

Zetknięcie metalu ulegającego korozji w środowisku kwaśnym (Fe, Zn) z metalem nie korodującym (np. miedź zanurzona w odtlenionym roztworze kwasu siarkowego², platyna) prowadzi do powstania ogniwa, w którym anodą jest metal nieszlachetny a katodą metal szlachetny (Cu, Pt). W tych warunkach większość wodoru wydziela się na powierzchni katody, natomiast reakcja anodowa zachodzi wyłącznie na metalu nieszlachetnym.

W układach istotnym czynnikiem wpływającym na szybkość korozji metali jest stosunek wielkości powierzchni stykających się metali. Zwykle wzrost powierzchni katodowej powoduje wzrost natężenia prądu katodowego, a tym samym wzrost gęstości prądu anodowego, czyli przyspieszenie korozji. W praktyce korzystniejszy jest więc przypadek stykania się małej powierzchni katodowej z dużą powierzchnią anodową

Wielkość powierzchni stykających się metali wykazuje szczególne znaczenie w przypadku pokrywania metali powłokami galwanicznymi, które są w jakimś stopniu porowate lub też mogą ulec uszkodzeniu w czasie użytkowania. Powłoki z metali bardziej szlachetnych od metalu podłoża (np.: Ni, Cu, Ag na stali) powinny być całkowicie szczelne. Występowanie nieciągłości w powłoce prowadzi do utworzenia niebezpiecznego układu z małą powierzchnią anodową (stal) i dużą powierzchnią katodową (powłoka). W tych warunkach następuje przyspieszenie korozji metalu podłoża i pojawienia się silnej korozji wżerowej (rys.3a). Powłoki wykonane z metali szlachetniejszych od niż metal podłoża noszą nazwę *powłok katodowych*.

Rys.3. Mechanizm korozji nieszczelnych powłok:

- a) katodowych
- b) anodowych

Pokrywanie podłoża powłoką z metalu mniej szlachetnego (np. Zn, Cd na stali), oprócz ochrony mechanicznej, zapewnia podłożu ochronę katodową. W tych warunkach

² Miedź koroduje z depolaryzacją tlenową.

metal podłoża spełnia rolę katody, natomiast korozji ulega metal powłoki (rys.3b). Z tego względu porowatość *powłok anodowych* ma znacznie mniejsze znaczenie.

Ochronę katodową konstrukcji stalowych zapewniają również płyty z metalu mniej szlachetnego (Mg, Zn, Al) połączone z chronionym obiektem (tzw. *ochrona protektorowa*). Technika tę stosuje się najczęściej do ochrony kadłubów okrętowych, zbiorników i rurociągów.

Cel ćwiczenia:

Celem ćwiczenia jest ustalenie wpływu kontaktów: Fe - Zn i Fe - Cu oraz stosunku wielkości powierzchni metali pozostających w kontakcie na szybkość korozji żelaza, cynku i miedzi w 10% roztworze kwasu siarkowego.

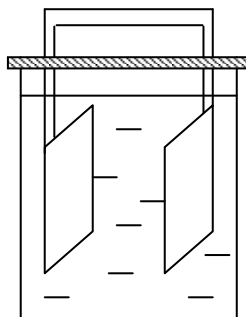
Aparatura i odczynniki:

5 blaszek Fe - 4 cm x 5 cm
2 blaszki Fe - 2 cm x 1 cm
3 blaszki Zn - 4 cm x 5 cm
1 blaszka Zn - 2 cm x 1 cm
3 blaszki Cu - 4 cm x 5 cm
1 blaszka Cu - 2 cm x 1 cm
10% roztwór H₂SO₄

kolba miarowa 2 dm³
pipeta 2 cm³
9 zlewek 250 cm³
1 zlewka 100 cm³
9 uchwytów na próbki
papier ścierny
alkohol skażony

Wykonanie ćwiczenia:

1. Wyczyścić papierem ściernym blaszki Fe, Zn i Cu (nie można tym samym kawałkiem papieru ściernego czyścić różnych metali), opłukać wodą, alkoholem, wysuszyć i zważyć na wadze analitycznej. Wyznaczyć pole powierzchni blaszek. Wyniki zapisać w tabeli 1.
2. W zlewkach zawierających po 200 cm³ elektrolitu umieszcza się kolejno blaszki: żelazną, cynkową i miedzianą oraz po trzy zestawy spiętych ze sobą blaszek Fe – Zn i Fe – Cu o stosunkach powierzchni: 1:10; 1:1; 10:1. Schemat zestawu pomiarowego przedstawiono na rys.3.

Rys.3. Zestaw pomiarowy

3. Zanotować czas rozpoczęcia i zakończenia pomiaru. Czas trwania pomiaru wynosi 45 min.- 60 min. W trakcie pomiarów należy zanotować obserwacje dotyczące przebiegu reakcji (zmiana barwy elektrolitu i wyglądu powierzchni metali).
4. Po zakończeniu pomiaru, blaszki należy opłukać w wodzie (dokładnie zmywając produkty korozji), alkoholu, wysuszyć i zważyć na wadze analitycznej.

Opracowanie wyników pomiarów:

1. W oparciu o dane doświadczalne należy obliczyć natężenie (wg równania (3)) i gęstość prądu korozyjnego. Wyniki obliczeń zestawić w tabeli 1.
Należy wykreślić krzywe obrazujące zależność gęstości prądu korozyjnego żelaza, cynku i miedzi w układzie kontaktowym od stosunku wielkości powierzchni kontaktujących się metali:
$$i_{Fe} = f(S_{Zn}/S_{Fe}); \quad i_{Fe} = f(S_{Cu}/S_{Fe}); \quad i_{Zn} = f(S_{Fe}/S_{Zn}); \quad i_{Cu} = f(S_{Cu}/S_{Fe}).$$

Na wykresy należy również nanieść proste odpowiadające szybkości korozji metali bez kontaktu.
2. W oparciu o uzyskane wykresy należy omówić:
  - wpływ kontaktów cynku i miedzi na szybkość korozji żelaza;
  - wpływ żelaza na szybkość korozji cynku i miedzi;
  - wpływ stosunku wielkości powierzchni kontaktujących się ze sobą metali na szybkość korozji.
3. Wypowiedzieć się o celowości stosowania powłok cynkowych i miedziowych do ochrony żelaza przed korozją w roztworach kwaśnych (omówić przypadek powłoki szczelnej i nieuszczelnej).

Tabela 1

Wyniki pomiarów korozji kontaktowej z depolaryzacją wodorową w układach: Fe – Zn i Fe – Cu.

Lp.	Powierzchnia czynna metalu, cm ²		S _{Fe} /S _{Zn}	Czas trwania t, min.	Masa próbki żelaznej, g			Masa próbki cynkowej (miedziowej), g			Średnia szybkość korozji żelaza		Średnia szybkość korozji cynku (miedzi)		Sumaryczny średni prąd korozyjny w układzie, A
	S _{Fe}	S _{Zn}			przed m _{1,Fe}	po m _{2,Fe}	ubytek masy Δm _{Fe}	przed m _{1,Zn}	po m _{2,Zn}	ubytek masy Δm _{Zn}	I _{Fe} , A	i _{Fe} , A/cm ²	I _{Zn} , A	i _{Zn} , A/cm ²	
1															
2															
3															
		S _{Cu}	S _{Fe} /S _{Cu}					m _{1,Cu}	m _{2,Cu}	Δm _{Cu}			I _{Cu} , A	i _{Cu} , A/cm ²	I = I _{Fe} + I _{Cu}
4															
5															
6															
Korozja bez kontaktu															
7	Fe														
8	Zn														
9	Cu														